

Aportació de Torroella a la història de la sardana

Ha arribat el temps de les Festes Majors, la madura estació de la sardana, quan les viles i pobles de l'Empordà renoven el seu tribut afectiu envers la dansa que nasquè en aquesta terra plena d'harmonia i de beutat. Arreu de la plana empordanesa, amb la magestat pròpia d'un acte litúrgic, es manifesta la gràcil estètica de la sardana en el gest elegant de les mans que s'enllacen i en el puntejar alat dels peus sobre la terra forta en una estampa de clàssica bellesa. Torroella, que en tants aspectes presenta suggestius encants, ofereix durant la Festa Major aquesta evocadora imatge en la nostra típica plaça que viu i palpita amb el pas de les hores més plaents i corprenedores de l'any. La gernació en festa, el colorit dels vestits femenins, el sol d'agost posant pinzellades d'or sobre les velles cases, els arcs de les voltes, la capella de Sant Antoni, es compenren amb l'essència autòctona de la sardana i ens donen una imatge fidedigna d'aquell jorn ignorat i llunyà en que les mans dels dansaires s'agafaren per iniciar la primera sardana que naixia en l'àmbit de la nostra plaça venerable.

Ja fa uns anys, en el Llibre de Festa Major del 1956, feiem una cita circumstancial d'aquest fet solemne i rellevant, descobert al llegir en un treball literari publicat a la revista barcelonesa «Destino» pel culte musicògraf i inspirat compositor Lluís Albert, que la sardana, o sigui la sardana llarga, va començar a ballar-se a la vila de Torroella.

Amb el propòsit d'aclarir el fonament d'aquesta revelació per nosaltres torroellencs tan valuosa, l'amic Lluís Albert ha tingut la gentilesa d'informar-nos amb detall referent al seu indicat estudi que es basa en les paraules escrites en un antic mètode sardanístic de l'apotecari de Sant Pere Pescador En Ramón Grès, edició publicada a Girona a l'any 1895, en el qual consta que el primer lloc on es va ballar la sardana fou a Torroella allà pels anys 1844-45. Aquest mètode —potser exemplar únic, d'un gran valor documental per a la història de la nostra dansa— pertany al senyor Joan Bonany de Palafrugell, fervent sardanista, persona a la que devem el mèrit de la seva conservació i la possibilitat, a través d'En Lluís Albert, de reproduir-ne la portada il·lustrant el present estudi.

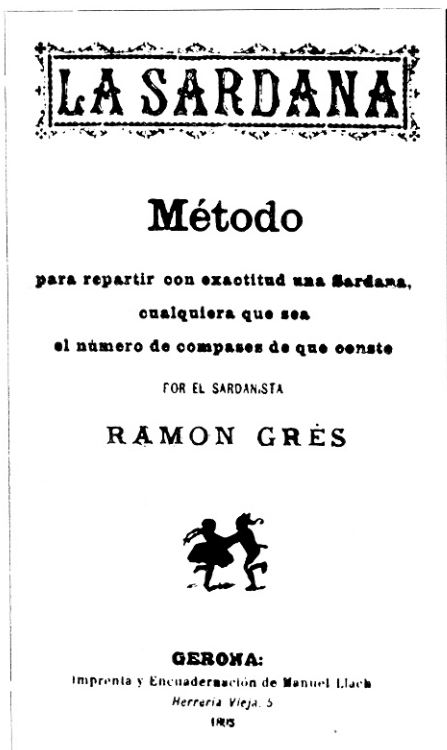
El fet transcendental d'ésser la nostra vila el primer lloc on es va ballar la sardana ve a renovar la consideració d'una vella teoria històrica que adquireix ara àmplies possibilitats d'autenticitat.

Sabem que intentar discernir el probable origen i la vida pretèrita de la sardana curta és submergir-se en una inextricable nebulosa; sols la deducció pot donar-nos una hipòtesi aventurada del seu fonament. A l'entorn d'aquesta confusió de principi, s'han format les belles imatges literàries dels cultes prehistòrics, les semblances mitològiques i les descripcions poètiques que han contribuït a la valorització de la sardana i a donar-li un misteriós encant. Si es fa difícil, per no dir inescrutable, aclarir doncs el fonament de la vella sardana —la forma de dansa circular col·lectiva es remunta a èpoques primitives— sembla que no hauria d'ésser així referent a la sardana llarga que va nèixer en el segle passat i ens en separa un espai de temps relativament breu que no representa estorb pels estudis d'investigació. No obstant no és així, i tampoc de la nova sardana, la sardana actual, en coneixem l'autor o els autors. Les opinions autoritzades, són contradictòries; tenim, per exemple, el prestigiós escriptor

Pere Coromines, sobre els estudis del qual haurem de referir-nos extensament, que, tot i el seu fervor per Pep Ventura, afirma que és erroni creure que el creador de la sardana llarga fos precisament aquesta gran personalitat empordanesa, perquè abans d'ell ja hi havia sardanes llargues.

Altre qualificat historiador, Aureli Capmany, accepta en canvi que la nova dansa fou obra d'En Pep Ventura basant-se en que trobant estret i migrat el camp de l'antiga sardana va idear la seva reforma donant efectivitat a una creació perfecta que havia d'obtenir l'amor fervent de tot el poble. Creada l'innovació musical, segons Capmany, calia reformar igualment la manera de ballar, la part coreogràfica, ajustant amb precissió els passos al compàs de la música i res estrany que es valgués de la col·laboració d'un ballador expert en aquest art cercant-lo en el camp dels antics i famosos contrapassaires. «*No dubtem a afirmar* —diu Aureli Capmany— *que En Miquel Pardas, el notable ballador montgrinenc va intervenir com a col·laborador d'En Pep Ventura a la creació de la sardana llarga*». Ara bé;

Portada del Mètode sardanístic d'En Ramón Grés, de l'any 1895, en el qual consta que el primer lloc on es va ballar la sardana va ésser a Torroella.

després de conèixer el mètode de l'apotecari Ramón Grés que diu que el primer lloc on es va ballar la sardana fou a Torroella, hem de considerar l'opinió d'Aureli Capmany molt justificada ja que és probable que En Miquel Pardas, resident a Torroella, fos el dansaire que va donar a conèixer al poble el nou sistema de ballar-la. Hem de creure que fou així, perquè es fa difícil imaginar que la sardana es ballés per primera vegada a Torroella i que Miquel Pardas, autor precisament del primer tractat per a ballar-la publicat a l'any 1850, no intervingués d'una manera destacada en aquest fet tan important. A redós doncs, de la figura immortal d'En Pep Ventura, la personalitat d'En Miquel Pardas me-

reix a ben segur el mèrit d'haver contribuït com expert dansaire a la creació de la part coreogràfica de la nova sardana.

* * *

Al considerar la valuosa aportació de Torroella a la història de la sardana, ens inclinem a creure que ha estat moguda per un veritable designi Providencial; d'altra manera, no trobaríem lògica explicació a aquest tribut tan considerable manifestat a través de diverses èpoques que obliga a l'historiador que es proposi realitzar un estudi objectiu sobre la sardana a al·ludir-lo i destacar-lo amb especial esment.

Vella imatge de la plaça durant una ballada de sardanes a principi del segle actual.

Ara, un nou fet de gran transcendència ve a augmentar el valor de Torroella en aquest aspecte: Pep Ventura, el geni immortal de l'Empordà, plas-mador definitiu de la sardana, fou descendent de Torroella; el seu avi era torroellenc; l'arrel de la família es formà en la nostra vila. Així ho demostra l'autoritzat estudi del culte escriptor Pere Coromines, publicat en un interessant volum de la «Biblioteca Folklòrica Barcino» amb el títol de «Vida d'En Pep de la Tenora. (Pep Ventura)». Es tracte com el nom indica, d'una biografia realitzada amb objectiva norma digna del màxim crèdit i valoració pròpia del prestigi que gaudeix la personalitat del que fou en vida figura de les nostres lletres. Pere Coromines desfà alguns errors de capdal importància referents a la vida d'En Pep Ventura; primerament, sobre la data exacte del seu naixement a Alcalà la Real (Jaen) que fou el dia 2 de febrer del 1817 a les set de la tarda. Després, rebut amb eficaç argumentació, l'error a vegades malintencionat de qualificar a Pep Ventura de foraster a casa nostra, com si fos un empordanès d'adopció, quan en realitat nasquè casualment a Alcalà la Real com podia haver nascut en altre lloc degut a les obligacions inherents a la professió militar del seu pare. Pep Ventura va permanèixer breus mesos a Andalusia, totalment insuficients per a poguer afectar per a res la formació de la seva persona; tot seguit va retornar amb els seus pares a l'Empordà, la seva autèntica terra, i ací havia

de transcórrer íntegrament la vida sense moure's dels seus confins. *«El noranta per cent de nosaltres —diu Pere Coromines— no som per la sang i el paisatge tan catalans com ell, tamariu de la plana empordanesa, estructura mental d'arestes gregues, cantellut per fora però d'un moll romàntic i amarat de dolçor»*. Efectivament, l'ascendència d'En Pep Ventura confirma aquesta afirmació del biògraf: el pare, En Benet, era fill de Roses; la mare, l'Antònia, era de Manlleu; i l'avi patern, En Miquel, inici de la família, era fill de Torroella.

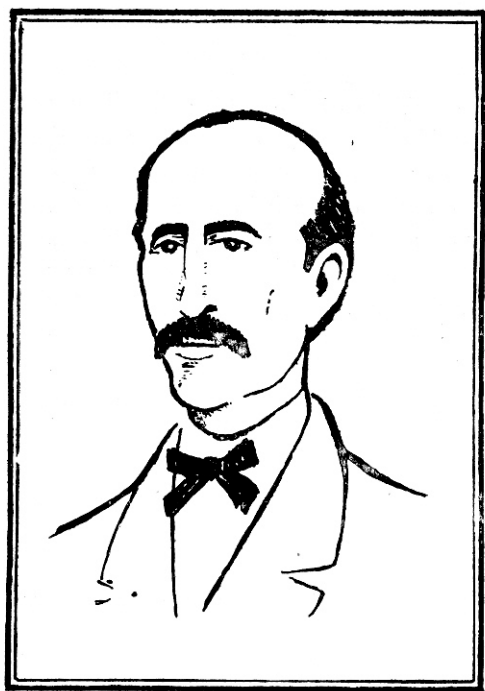
Hem dir inici de la família perquè resulta que l'avi Miquel era fill de pares desconeguts. *«No ha estat possible fins ara de saber —exposa el citat autor— i potser que no ho sigui mai, qui foren els seus pares. Repassat el llibre de baptismes de Torroella que va de l'any 1751 al 1775, en aquell arxiu parroquial, hi vaig trobar tres bords, un d'ells batejat el dia 30 de maig de 1757, un altre el 9 d'agost de 1763 i un altre el 28 de maig de 1765. Tots ells varen tenir padrí que es deia Miquel, encara que diferents, i per tant tots tres reberen com a primer nom el de Miquel. El segon i tercer nom de cada un d'ells foren variats: el de 1757 es diu Joan Francesc; el de 1763, Rafel Josep; i el de 1765, Genís Josep. Ni pels noms dels padrimis ni pel dia del naixement, no poden explicar-se els segons noms. Un dels tres havia d'ésser l'avi d'En*

Pep, perquè a Torroella no hi ha inscrit cap altre Miquel, de pares desconeguts, en tot el llibre».

Pere Coromines explica que amb l'esperança d'aclarir pel segon i tercer nom de pila quin d'ells fou l'avi va cercar la inscripció del seu casament a Roses però el llibre on estaven inscrits els matrimonis havia desaparegut a causa de les guerres sofertes pel país.

Tampoc va ésser possible, per la mateixa causa, esbrinar aquesta incògnita cercant la inscripció de la seva defunció on segurament devien constar el segon i tercer nom del difunt. *«Una ombra de misteri —concreta Pere Coromines— embolca el començament i la fi de la seva vida; quan neix, no se sap d'on ve, i ningú sab ni on ni quan va morir»*.

Però nosaltres, torroellencs, ja sabem prou; sabem que En Pep Ventura, geni immortal de la terra, plasmador de la sardana, era de neta

Pep Ventura
1817 - 1875.

ascendència torroellenca, provenia directament d'un home nascut en la nostra vila.

Aquest fet transcendental, ve a incrementar la ja considerable valuació de Torroella en relació a la història de la sardana, fins al punt, que hem cregut interessant donar-ne una síntesi significativa:

QUADRE SINOPTIC DE L'APORTACIO DE TORROELLA A LA HISTORIA DE LA SARDANA

- 1757-63-65 ? — Naixement Miquel Ventura, avi d'En Pep Ventura.
- 1844-45 — Primer lloc on es va ballar la sardana.
- 18.. — Fundació Cobla «La Lira».
- 1850 — Primer Tractat per a ballar la sardana, d'En Miquel Pardas.
probable creador de la pari coreogràfica de la sardana.
- 1850 — Primera audició de sardanes a Barcelona per la Cobla
torroellenca d'En Miquel Gich (o Guix).
- 1868-1909 — Pere Rigau (Barretó).
- 1884 — Fundació Cobla «Els Montgrins».
- 1885 — Vicenç Bou.
- 1943 — Fundació Cobla «Caravana».

* * *

Aquest quadre sinòptic, suficientment explícit, fa innecessària l'insistència sobre l'objectiu que hem intentat aconseguir en el transcurs del present estudi. El lector pot apreciar sobradament els positius valors que a través dels anys i en els més variats aspectes ha aportat Torroella a la història de la sardana. Res més lògic doncs, al formular aquestes ratlles de cloenda, que afirmen com Torroella, fent honor a la seva tradició musical, pot enorgullir-se d'haver contribuït de manera destacada a la vida i expansió de la sardana, l'harmoniosa dansa empordanesa de simbòlica remembrança hel·lènica.

PERE CASTELLS

